

Institut de Dret privat europeu i comparat
Universitat de Girona (Coord.)

El Llibre sisè del Codi civil de Catalunya: anàlisi del Projecte de llei

Materials de les Divuitenes
Jornades de Dret català a Tossa

Tossa de Mar, 25 i 26 de setembre de 2014

El Llibre sisè del Codi civil de Catalunya: anàlisi del Projecte de llei
(Materials de les *Divuitenes Jornades de Dret Català a Tossa*)

**EL LLIBRE SISÈ
DEL CODI CIVIL DE CATALUNYA:
ANÀLISI DEL PROJECTE DE LLEI**

**Materials de les
*Divuitenes Jornades
de Dret català a Tossa***

INSTITUT DE DRET PRIVAT EUROPEU I COMPARAT
Universitat de Girona
(Coord.)

Girona 2015

Dades CIP recomanades per la Biblioteca de la UdG

CIP 347(467.1) JOR

Jornades de Dret català (18es : 2014 : Tossa de Mar, Catalunya)
El Llibre sisè del Codi civil de Catalunya : anàlisi del projecte de llei : materials de les Divuitenes jornades de Dret català a Tossa / Institut de Dret Privat Europeu i Comparat, Universitat de Girona (coord.). – Girona : Institut de Dret Privat Europeu i Comparat de la Universitat de Girona : Documenta Universitaria.
-- 484 p. ; 23,5 cm
ISBN 978-84-9984-291-2

I. Universitat de Girona. Institut de Dret Privat Europeu i Comparat
1. Dret català - Congressos 2. Dret civil -- Catalunya -- Codificació - Congressos

CIP 347(467.1) JOR

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ésser realitzada amb la autorització dels seus titulars, llevat excepció prevista per la llei. Dirigiu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessita fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).

© dels textos: els autors

© de l'edició: Institut de Dret Privat Europeu i Comparat de la Universitat de Girona

© de l'edició: Documenta Universitaria®
www.documentauniversitaria.com
info@documentauniversitaria.com

ISBN: 978-84-9984-291-2

Dipòsit Legal: GI-1.256-2015

Imprès a Catalunya
Girona, juliol de 2015

Les Divuitenes Jornades han estat organitzades per l'Institut de Dret privat europeu i comparat de la Universitat de Girona, en col·laboració amb l'Ajuntament de Tossa de Mar i el suport de

Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia

Universitat de Girona

Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya

Deganat autonòmic dels Registradors de la Propietat i Mercantils de Catalunya

Col·legi de Notaris de Catalunya

Facultat de Dret UB (Deganat)

Facultat de Dret UdG (Deganat)

Facultat de Dret UPF (Deganat)

Consell dels Il·lustres Col·legis d'Advocats de Catalunya

Col·legi d'Advocats de Girona

Col·legi d'Advocats de Terrassa

Col·legi d'Advocats de Tortosa

SUMARI

PRIMERA PONÈNCIA QÜESTIONS GENERALS

Un projecte de llei del llibre sisè del Codi civil de Catalunya, relatiu a les obligacions i els contractes..... 19

ANTONI MIRAMBELL I ABANCÓ

- I. Un esborrany d'avantprojecte de llei del llibre sisè..... 19
 - 1. L'evolució d'un text..... 20
 - 2. Els obstacles..... 30
- II. L'avantprojecte de llei del llibre sisè..... 33
 - 1. Avantprojecte de "llei" o de "primera llei" del llibre sisè..... 33
 - 2. El contingut de l'avantprojecte..... 34
- Bibliografia 52

El Llibre sisè i la proposta de nou "Código mercantil"55

MARIA ROSA LLÁCER MATACÁS[†]

- I. La "civilitat", imprevista qüestió afegida a les "bases de les obligacions contractuals" 55
 - 1. L'avantprojecte de llei del codi mercantil i projecte de llei del llibre sisè del codi civil de catalunya, relatiu a les obligacions i els contractes, en clau d'incompatibilitat 55
 - 2. La unitat de mercat com a pretext..... 58
- II. El contracte mixt: concurrència de matèries i prevalença de l'estatut civil 60
- III. L'estatut civil especial 63
 - 1. El cas paradigmàtic de la relació contractual de consum: la correcció de la desigualtat com *ratio iuris* de l'especialitat civil 63
 - 2. L'estatut civil del consumidor com la persona aliena a activitats professionals en una relació contractual de consum..... 66
 - 3. La formació d'un estatut de drets del consumidor i la prevalença de l'estatut civil.....70
 - 4. El reconeixement de la civilitat: la remissió de les lleis especials al dret sectorial i al dret comú (arts. 112-1 CCons i 59.1 TRLCU)..... 72
- IV. L'estatut civil del client de béns i serveis en les regulacions sectorials.....76
- V. El Llibre sisè CCCat com seu de dret general i de dret civil especial..... 82
 - 1. El Llibre sisè CCCat com seu del dret general de les obligacions i els contractes..... 82
 - 2. L'absorció de l'especialitat en els nous Codis civils. L'empara del principi de bona fe..... 83
 - 3. La "comunitat" de les normes especials incorporades al CCCat..... 87

SEGONA PONÈNCIA

LA COMPRAVENDA AL PROJECTE DE LLEI DEL LLIBRE SISÈ

La conformitat en la regulació projectada de la compravenda91

ANTONI VAQUER ALOY

I. Introducció.....	91
II. Noció de manca de conformitat	93
1. Idees generals.....	93
2. Criteris de la conformitat.....	96
3. La instal·lació dels béns	104
4. El moment de la conformitat.....	106
5. La conformitat jurídica.....	109
6. L'excés de cabuda en els immobles.....	110
7. Exoneració de la responsabilitat per manca de conformitat	112
8. La inspecció del bé venut	114
9. Notificació de la manca de conformitat.....	116
10. Modificacions que cal introduir en el codi civil de catalunya i en lleis especials	118

Remedios del comprador ante la falta de conformidad. La propuesta del Proyecto de Ley del Libro Sexto del Código civil de Catalunya, relativo a las obligaciones y los contratos..... 121

CARLOS GÓMEZ LIGÜERRE

I. Conformidad y cumplimiento.....	121
II. Medios de defensa ante la falta de conformidad	127
III. Un sistema de remedios compatibles	130
1. Remedios compensatorios, restitutorios y preventivos	131
2. Restricciones a la libertad de opción.....	133
IV. Remedios a disposición del consumidor	136
V. Derecho del vendedor a corregir la falta de conformidad y el plazo de gracia que puede conceder el comprador.....	140
VI. La tutela preventiva del derecho del comprador	144
VII. Los incumplimientos recíprocos.....	146
VIII. Plazo de ejercicio	147
1. Tres plazos y una pretensión.....	147
2. La extinción del plazo de ejercicio.....	150
Bibliografía	152

Els articles 621-49 (pacte de previsió de finançament per tercer) i 621-54 (pacte de condició resolutòria) del projecte de llei reguladora del Llibre VI del Codi civil de Catalunya..... 155

ANTONIO ÁNGEL LONGO MARTÍNEZ

I. Introducció.....	155
II. Pacte de previsió de finançament per tercer	156

III.El pacte resolutori.....	158
1. Fonament de la regulació.....	160
2. Pacte resolutori i comís en garantia.....	161
3. La resolució com remei general i el pacte resolutori.....	164
4. El pacte resolutori no inscrit.....	167
5. El pacte resolutori inscrit en el Registre de la Propietat.....	169

Especialidades del Anteproyecto del Libro Sexto del Código Civil de Cataluña en cuanto a la compraventa de inmuebles (la compraventa de inmueble en construcción o rehabilitación) y la cesión de finca o aprovechamiento urbanístico a cambio de construcción futura.....187

JOSÉ LUIS VALLE MUÑOZ

I. Introducció.....	187
II. El objeto en la compraventa o cesión de suelo con adquisición de inmueble en construcción o rehabilitación.....	192
III.El precio o la contraprestación entregado por el adquirente: dinero, finca o aprovechamiento urbanístico.....	198
IV. La forma del contrato.....	203
V. La tradición.....	204
VI. La protección registral de derechos reales y de derechos personales.....	207
VII. La Doctrina de la Dirección General de los Registros y el Notariado y la reforma del Reglamento Hipotecario de 1.998.....	213
VIII. La sentencia del Tribunal Supremo de 31 de enero de 2001.....	216
IX. La regulación de la compraventa de inmueble en construcción con constitución de comunidad en el ACCC.....	217
X. La regulación del contrato de cesión de suelo o aprovechamiento en el ACCC.....	225

TERCERA PONÈNCIA

EL DRET DEL CONSUM I EL LLIBRE SISÈ

La contractació amb consumidors en el Llibre Sisè..... 229

MARILÓ GRAMUNT FOMBUENA

I. Models de tècnica legislativa per a la regulació de la contractació amb consumidors.....	229
II. L'elecció del model integrador pel legislador català.....	231
III. La incorporació de les normes relatives als contractes de consum al Llibre sisè CCCAt.....	236
1. Norma general i norma particular en el mateix article.....	236
2. Supòsits d'adaptació de la norma general a la de consum.....	237
IV. Conclusió.....	238

Codi civil i Codi de consum en els contractes de consum..... 239

GEMMA RUBIO GIMENO

- I. Regulació actual del dret contractual de consum a Catalunya..... 239
- II. L'impacte descodificador del dret de consum europeu en les regulacions nacionals de dret contractual i la urgència per recuperar la coherència normativa del dret contractual..... 243
- III. La conveniència d'imposar límits al model integrador del dret contractual de consum en el Codi civil: la subsistència del Codi de consum..... 245
 - 1. Tècnica legislativa en la integració del dret contractual de consum..... 246
 - 2. Integració del dret de consum i pèrdua del caràcter permanent de la norma civil..... 247
 - 3. Els riscos de l'arquitectura jurídica..... 247
 - 4. La compatibilitat entre Codi civil i Codi de consum en la regulació del dret contractual de consum: cap a un tercer model de codificació del dret de consum..... 249
- IV. La relació entre la llei general i la llei especial quan la llei general absorbeix l'especialitat: el recurs a les remissions recíproques..... 249
- V. Abast de la subsistència i de la modificació de la regulació del dret contractual en el Ccons..... 251
 - 1. L'objecte de la norma enunciat en el seu art. 111-1 Ccons..... 252
 - 2. La definició de persona consumidora..... 252
 - 3. Àmbit d'aplicació del Codi de consum i relació amb el Codi civil..... 252
 - 4. La conformitat dels béns i serveis..... 253
 - 5. Els deures d'informació en la compravenda d'immobles..... 253
 - 6. La reforma del Llibre II del Codi de Consum en clau de desenvolupament de la regulació continguda en el Codi civil..... 253
- VI. El futur emplaçament normatiu d'algunes qüestions d'especial rellevància..... 254
 - 1. El concepte de consumidor..... 254
 - 2. La informació precontractual..... 256
 - 3. D'altres qüestions: irrenunciabilitat dels drets reconeguts, clàusules abusives, dret de desistiment i regles interpretatives i integradores del contracte..... 262
- VII. A propòsit de la modificació del CCons per a la millora de la protecció de les persones consumidores en les relacions de consum en l'àmbit de crèdits i préstecs hipotecaris..... 263

Impressions sobre aspectes pràctics de contractes de consum: relacions contractuals de consum amb agents de viatges..... 265

ANA BARLUENGA GARRIGA

- I. Introducció..... 265
- II. Diferents relacions de consum entre les agències de viatges i els usuaris turístics..... 267
 - 1. Intermediació de les agències de viatges en la contractació pels usuaris de serveis turístics com a serveis solts..... 267
 - 2. Responsabilitat de les agències de viatges en els viatges combinats..... 270
- III. Problemàtiques existents a la pràctica en relació amb els viatges combinats..... 272
 - 1. Diferències en la regulació del viatge combinat entre la normativa d'àmbit estatal i la reglamentació catalana d'agències de viatges..... 272
 - 2. Conflictos de competències entre l'Agència Catalana de Consum i la Direcció General de Turisme de Catalunya en la incoació de procediments sancionadors contra agents de viatges..... 279
- IV. Procedència d'incorporar la regulació dels viatges combinats al nou Llibre VI del Codi Civil de Catalunya..... 282

Impressions sobre aspectes pràctics dels contractes de consum.....	285
CARLES GARCÍA ROQUETA	

QUARTA PONÈNCIA

ALTRES MODALITATS CONTRACTUALS

El contracte d'aliments al projecte de llei de Llibre sisè.....	293
--	------------

JUDITH SOLÉ RESINA

I. Antecedents.....	293
1. El pacte d'acolliment de persones grans	295
2. El contracte de prestació d'aliments a la llei 22/2000.....	303
3. Oportunitat de la modificació legal	304
II. El contracte d'aliments al Projecte	305
1. Caràcters del contracte d'aliments	305
2. Subjectes.....	307
3. Objecte.....	309
4. Incompliment i garanties	312
5. Extinció.....	315
III. Proposta de text articulat comentada.....	316
Bibliografia	319

La incorporació de la llei de pensions periòdiques al Codi civil de Catalunya	321
--	------------

M. ESPERANÇA GINEBRA MOLINS

I. El concepte i la ubicació sistemàtica de les “pensions periòdiques”: de la llei 6/2000 al projecte de llei del llibre sisè del codi civil de catalunya. La terminologia.....	321
1. La Llei 6/2000, de 19 de juliol, de pensions periòdiques: censal i violari o pensió vitalícia com a modalitats de pensions periòdiques	323
2. El Projecte de llei del Llibre sisè del Codi civil de Catalunya, relatiu a les obligacions i els contractes: la regulació del censal i el violari entre els contractes	325
II. La finalitat	327
III. El censal.....	331
1. El contracte.....	331
2. La pensió	335
3. Les garanties.....	337
4. La resolució.....	342
5. La redempció.....	344
IV. El violari	346
1. El concepte	347
2. La constitució.....	350
3. La durada: la “vida mòdul”	353
4. El “creditor o beneficiari”	355
5. El pagament de la pensió.....	356
6. L'incompliment i les garanties	358
7. L'extinció	361
8. La “ineficàcia” del violari.....	365

La regulació dels contractes de conreu al projecte de llei del Llibre sisè del Codi Civil de Catalunya 367

MIQUEL PUJOLS PARRAMON

I. Introducció	367
II. Precedents normatius.....	368
1. De regulació estatal.....	368
2. De regulació catalana.....	369
III. Contingut i estructura	370
1. Esquema.....	371
2. Denominació.....	372
3. Objecte de regulació.....	372
IV. Contractes de conreu	372
1. Concepte.....	372
2. Objecte.....	373
3. Contractes exclosos.....	374
4. Parts contractants.....	375
5. Conreador directe i personal	376
6. Forma del contracte.....	376
7. Règim jurídic.....	376
8. Ús i costum de bon pagès	378
9. Any agrícola.....	378
10 Tipus de contractes de conreu.....	378
V. Altres Tipus De Contractes.....	391
1. Custòdia del territori.....	391
2. Arrendament per a pastures.....	391
VI. Altres disposicions.....	392
1. Assegurança	392
2. Juntes d'Arbitratge i Mediació	392
VII. Contractes anteriors.....	392
VIII. Derogacions	393
IX. Models de contractes de conreu	393
X. Entrada en vigor.....	393

CINQUENA PONÈNCIA

NOUS TIPUS CONTRACTUALS: LA CUSTÒDIA DEL TERRITORI

Custodia del territorio. Configuración jurídica. Titulación e inscribibilidad* 397

IGNACIO JAVIER BOISÁN CAÑAMERO

I. Introducció.....	397
II. Configuració jurídic privada.....	398
1. Plazo	398
2. Canon	399
3. Obligaciones de hacer / prestaciones.....	399
4. Otros.....	399
III. Importancia de la elevación a público de los acuerdos.....	401
IV. Modelo de escritura.....	402
V. Regulación en el anteproyecto	403

Reflexiones sobre la custodia del territorio.....	407
ÓSCAR GERMÁN VÁZQUEZ ASENJO	
I. Encuadre de la custodia territorial.....	407
II. Crítica puntual al art. 623-34.....	409
1. Regulación contradictoria	409
2. Regulación insuficiente.....	409
3. Sistemática errónea	410
III. Propuesta de futura regulación normativa.....	410
1. Cuestiones generales	410
2. Del fomento de la custodia del territorio.....	411
3. De la difusión y seguridad jurídica en la custodia territorial	412
4. Requisitos previos para la custodia del territorio.....	413
5. Materialización de la custodia.....	415

COMUNICACIONS

La compraventa a ojo en la ley 3/2013, de la Generalitat Valenciana, de los Contratos y otras Relaciones Jurídicas Agrarias.....	419
---	------------

FEDERICO ARNAU MOYA

I. Introducción.....	419
1. La constitucionalidad de la Ley 3/2013 de la Generalitat Valenciana.....	419
2. Caracteres de la LCRJA.....	420
II. La venta a ojo o estimada.....	421
1. Caracteres y contratos excluidos.....	421
2. La entrega de la cosa y la perfección del contrato.....	424
3. El precio	425
4. La perfección del contrato por el pago.....	426
5. El pago mediante efectos cambiarios.....	428
6. Los elementos formales.....	429
7. Los vales de compra.....	430
8. Los vales de recolección.....	432
9. El incumplimiento de los requisitos de forma.....	434
10. La cesión de los derechos de la compraventa	435
11. El régimen de riesgos.....	436
12. Trabajos agrícolas a cargo del vendedor.....	437
13. Derecho de acceso	438
III. Conclusiones.....	438

L'obligació de conformitat i el seu règim: més propis d'una teoria (o part) general?	441
---	------------

LÍDIA ARNAU RAVENTÓS

I. Plantejament. L'obligació <i>del venedor</i> de garantir la conformitat del bé.....	441
II. L'obligació de garantir la conformitat del bé... més enllà del contracte de compravenda?.....	445
1. D'entrada: la presentació de la conformitat del bé al projecte.....	445
2. És possible una formulació general de l'obligació de garantir la conformitat del bé?.....	453

Característiques del contracte de compravenda en el Llibre sisè del Codi civil de Catalunya (Especial referència a la seva finalitat transmissora i a la no necessitat de regular la promesa de venda).....459

CHANTAL MOLL DE ALBA

- I. Contracte consensual o contracte real *quod constitutionem*?460
- II. Contracte obligatori o contracte transmissiu?.....460
- III. Contracte bilateral..... 461
- IV. L'obligació del venedor de transmetre la titularitat del bé.....462
- V. Inutilitat de regular la promesa de venda en el Codi Civil de Catalunya464
- VI. Conclusions..... 467

L'obligació de conrear com a bon pagès i la normativa europea 469

ANDRÉS MIGUEL COSIALLS UBACH

- I. Introducció..... 469
- II. La condicionalitat i el bon pagès 470
 - 1. L'ús de la finca..... 471
 - 2. El bon manteniment de la finca 478
- III. Conclusió 481

L'obligació de conrear com a bon pagès i la normativa europea*

ANDRÉS MIGUEL COSIALLS UBACH**

*Profesor Contratado Doctor de Derecho
Centro Universitario de la Defensa-AGM*

I. INTRODUCCIÓ. II. LA CONDICIONALITAT I EL BON PAGÈS. 1. L'ús de la finca. 2. El bon manteniment de la finca. III. CONCLUSIÓ

I. INTRODUCCIÓ

L'article 623-9 PCCCat (Projecte de llei del Llibre sisè del Codi civil de Catalunya, relatiu a les obligacions i els contractes)¹ conté l'obligació derivada del contracte de conreu de conrear segons ús i costum de bon pagès, d'acord amb les bones pràctiques agràries i les limitacions específiques² a què estiguin sotmeses determinades zones del territori en funció de la normativa en vigor, encara que no hagi estat pactada expressament. Aquesta obligació ja estava

* Aquest treball s'emmarca dins de les activitats del Grup de Recerca Consolidat de la Generalitat de Catalunya "Dret Civil Català i Dret Privat Europeu" (2014SGR223) i del Projecte de Recerca "El Instrumento Opcional de Derecho Contractual Europeo" (MINECO DER2012-37898-C02-01).

** Les opinions expressades en aquest treball són de l'exclusiva responsabilitat de l'autor i poden no coincidir amb les de la Institució on presta els seus serveis.

1 *Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya*, nº 505, de 25 de febrer de 2015, p. 6 i ss.

2 Com afirma el Tribunal Suprem, una clàusula inserida en un contracte on s'exigia que el conreador havia de cultivar el terreny "según el uso y costumbre de buen labrador", no implica que aquell cultiu ha d'aconseguir una producció determinada, sinó que es refereix a que "labra[r]a y trabaja[r]a la tierra normalmente y de modo correcto". Vid. STS de 24 de març de 2008, Id. Cendoj: 28079110012008100556. Cfr. VAQUER ALOY, Antoni: "Article 9", en VAQUER ALOY, Antoni (Coord.): *Comentaris a la Llei de Contractes de Conreu La nova regulació de l'arrendament rústic, la parceria i la masoveria a Catalunya*, Ed. Atelier Editorial, Barcelona, 2009, p. 104. Sobre el contingut de l'obligació de conrear com a bon pagès, consulteu: SAP Málaga, de 7 de maig de 2014, Id. Cendoj: 29067370062014100305; SAP València, de 9 d'abril de 2014, Id. Cendoj: 46250370072014100133; SAP Toledo, de 18 de setembre de 2013, Id. Cendoj: 45168370022013100343; SAP València, de 28 de juny de 2013, Id. Cendoj: 46250370072013100325; SAP Castellón, de 25 de mayo de 2012, Id. Cendoj: 12040370032012100255; SAP Sevilla, de 1 de febrer de 2012, Id. Cendoj: 41091370052012100056; SAP Barcelona, de 28 de febrer de 2007, Id. Cendoj: 08019370042007100091, SAP Barcelona, de 3 d'octubre de 2006, Id. Cendoj: 08019370132006100581, que diu: "llevará las tierras a uso y costumbre de buen labrador, plantando otoñales, cereales y forrajéz en régimen de rotación, ... labrando los bancales, tumbando las tierras hacia la cota superior; limpiando y conservando las rasas, acequias, vallas, caminos y balsas."; entre d'altres sentències.

prevista a l'article 9 de la Llei de Contractes de Conreu (Llei 1/2008) amb el mateix text³ i provenia de la tradició jurídica catalana en aquesta matèria.⁴

Aquestes bones pràctiques agràries, a banda de les establertes pel costumari propi de les contrades on es troba la finca arrendada, tenen com a guia a seguir les disposicions de la Unió Europea sobre condicionalitat. La condicionalitat és un conjunt d'obligacions de com conrear una finca.

Actualment, la normativa de la condicionalitat s'ha separat del Reglament que s'ocupa del règim de pagaments directes de la Política Agrícola Comuna, on estava situada fins a l'actual Reforma de la PAC.

Com afirma el Considerant 54 del Reglament 1306/2013, el sistema de condicionalitat incorpora a la PAC normes bàsiques en matèria de medi ambient, canvi climàtic, bones condicions agràries i mediambientals de la terra, salut pública, sanitat animal, fitosanitat i benestar animal.

El Reglament de Pagaments Directes fixa dos objectius principals respecte de la condicionalitat. El primer és que el compliment de la condicionalitat i la millor conscienciació sobre la necessitat de respectar les normes bàsiques han de contribuir al desenvolupament d'una agricultura sostenible. En segon lloc, la condicionalitat pretén proporcionar una coherència de la política agrícola amb les polítiques en matèria de medi ambient, salut pública, sanitat animal, fitosanitat i benestar animal.

Tot i que el Reglament Europeu 1306/2013 afirma que el sistema de condicionalitat havia de simplificar les obligacions dels conreadors, continua existint una llista amb requisits legals de gestió i bones conductes agràries en el Reglament 1306/2013. No obstant això, aquesta nova llista organitza els requisits i les normes en una única llista i els agrupa per àrees i temes.

II. LA CONDICIONALITAT I EL BON PAGÈS

L'article 93 RUE 1306/2013 estableix que les normes de condicionalitat seran els requisits legals de gestió, previstos per la legislació de la Unió, i les normes en matèria de bones condicions agràries. El catàleg de normes és molt ampli. Abarca des del cultiu de la terra, la cura del bestiar o la protecció del medi ambient, la flora i la fauna. Aquí, únicament s'analitzen algunes d'aquelles obligacions que afecten directament al conreador com arrendatari d'una finca.

3 A banda del conreador, el masover també ha de complir amb aquest ús i costum. Cfr. Art. 39 LCC i art. 623-33 PCCCat.

4 Així, l'any 1920, l'Oficina d'Estudis Jurídics de la Mancomunitat de Catalunya va publicar quins eren els usos i costums de bon pagès. Vid. OFICINA D'ESTUDIS JURÍDICS - MANCOMUNITAT DE CATALUNYA: *Costumari Català - Vol. I - Usos i costums de Bon Pagès sobre Boscos i Arbredes*, Impremta Casa de Caritat, Barcelona, 1920. Posteriorment, l'article 3 de la Llei de Contractes de Conreu de 1934 establia que era "obligació natural derivada del contracte, la de conrear segons l'ús i costum de bon pagès tal com s'entén en la comarca". Vid. *Bulletí Oficial de la Generalitat de Catalunya*, Any II, Vol. II, n° 102, 12 d'abril de 1934, p. 229.

1. L'ÚS DE LA FINCA

a) De la maquinària utilitzada per realitzar els cultius

El conreador podrà, en principi, utilitzar tots els mitjans ideals per dur a terme el seu propòsit: cultivar⁵ la finca.⁶ Pot utilitzar qualsevol tipus de mitjà per dur a terme aquesta tasca? La resposta hauria de ser afirmativa, però la normativa de la condicionalitat de la PAC restringeix l'ús de maquinària agrícola en determinats supòsits.

El Tribunal Suprem⁷ ha reconegut que aquest tipus de limitacions estan justificades per evitar una “contaminació mediambiental intensa”, perjudicant la propietat privada del veïnat. Hualde Manso⁸ assenyala que la funció social

5 Llevat dels supòsits contractuals especials (arrendament de pastures, conservació del patrimoni natural), on, no serà possible pensar amb aquesta faceta.

6 El Dictamen del Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya sobre el Projecte de Llei de Contractes de Conreu afirmava en relació a les restriccions al dret de cultivar la terra que té el propietari que: “L'estatut jurídic de la propietat agrària reposa en la facultat de conrear, el *ius colendi*, en el sentit que el conreu produeixi un benefici en el seu titular; això és, una renda. Ara bé, la terra serà explotada en la direcció que més interressi a la col·lectivitat, que és una de les concrecions de la utilitat social que grava el sòl agrari i que ha consistit en una sèrie de deures i càrregues imposades al propietari, que permeten privilegiar el pagès que cultiva directament la terra, cosa que ha avalat el Tribunal Constitucional negant que vulneri el principi d'igualtat el tractament diferenciat dels conreadors directes o personals. Així, va afirmar que «la diferencia de tratamiento[...] responde a unos criterios constantes de protección de las relaciones arrendaticias caracterizadas por el cultivo personal[...] no es desde valores formales como sustanciales, atentatoria al principio de igualdad[...] una norma que dé soluciones diferentes para situaciones que son objetivamente distintas no puede calificarse, en modo alguno, de atentatoria al principio de igualdad, sino más bien conforme con las exigencias sustanciales valoradas por el legislador» (STC 8/1982, de 4 de març, FJ 6). El contingut essencial de la propietat agrària resideix en la rendibilitat, que és la utilitat privada que no pot ser anul·lada sense desnaturalitzar el concepte de domini rústic que s'enllaça amb la utilitat social prescrita constitucionalment per a «la modernització i desenvolupament del sector agrícola» (art. 130.1 CE), «la millora de la qualitat de vida» i «la utilització racional dels recursos naturals» (art. 45.2 CE). Aquests mandats constitucionals seran concretats i desenvolupats pel legislador autonòmic, qui, quan sigui vigent la reforma estatutària en curs, tindrà en compte l'article 46.4 EAC que prescriu que els poders públics de Catalunya han de «vetllar per la cohesió econòmica i territorial aplicant polítiques que assegurin[...] el foment de les activitats agràries, ramaderes i silvícoles» i «han d'establir les condicions que permetin a totes les persones el gaudi del patrimoni natural i paisatgístic» (art. 46.3 EAC). Afegia el Dictamen que “un cop vista l'existència d'un fonament constitucional que permet la limitació del dret subjectiu a la propietat en funció de l'interès social en diversos sectors com ara la protecció del medi ambient, el paisatge urbà i rústic, el patrimoni cultural i monumental, l'agricultura i la ramaderia, entre d'altres, el que caldrà determinar és si les previsions legals són adequades i proporcionades a la funció social i si el dret a la propietat no es desnaturalitza fins a deixar de ser reconeixedor per les mesures previstes en el Projecte de llei [...]”. Vid. *Bulletí Oficial del Parlament de Catalunya*, VII Legislatura, Sisè període, n° 370, 24 de juliol de 2006, pp. 55 i 56. Sobre la funció social de la propietat agrària, consulte: COSIALS UBACH, Andrés Miguel: *Régimen jurídico de la propiedad agraria sujeta a la nueva PAC*, Ed. Atelier, Barcelona, 2010, p. 58 i ss.

7 STS de 2 de febrer de 2001, RJ 2001/1003.

8 HUALDE MANSO, TERESA: *Las inmisiones en el Derecho civil navarro*, Ed. Universidad Pública de Navarra, Pamplona, 2004, p. 98.

de la propietat és “la raó que determina aquests límits”. La funció social determina quin és l’ús legítim de la propietat establint la frontera entre l’ús permès i aquell antisocial. Per això, aquesta limitació no comporta una indemnització per la delimitació en l’ús de la cosa. Com assenyala Evangelio Llorca,⁹ en referència a les limitacions de l’ús, la socialització del dret implica que “progressivament [s’] exigeixi de cada subjecte una dosi major de cooperació social”. De la mateixa manera, quan la condicionalitat estableix la limitació d’utilitzar maquinària pesada en determinades ocasions s’empara en la funció social. La diferència existent entre les immissions i aquella és que l’interès protegit no és el del propietari confrontant —supòsits que tutel·len la normativa sobre immissions— sinó el de la societat en conjunt,¹⁰ en tant que intenten preservar el medi ambient.

L’apartat 3r de l’Annex II del Reial Decret 486/2009, de 3 d’abril, establia expressament que s’havia d’utilitzar la maquinària adequada per al cultiu d’una finca. El motiu d’aquesta regulació era preservar la compactació dels sòls i mantenir la seva estructura.¹¹ Igual que les immissions, aquesta regulació tenia evidents reminiscències ambientals. A primera vista, podríem afirmar que la limitació de l’ús de determinada maquinària beneficiava exclusivament al predi de l’agricultor. El sòl compactat d’una finca comporta una major dificultat en el seu cultiu. Tanmateix, la mesura s’adoptava perquè, en cas de precipitacions, el terreny absorbeixi la convenient aigua per evitar crescudes i desbordaments i proporcionant als aqüífers la deguda aportació hídrica. Així mateix, la compactació del sòl afavoreix la desertització del territori ja que la disminució de la macroporositat del sòl no aporta la suficient oxigenació del sòl, que comporta una disminució de l’activitat de les arrels, un menor creixement i una menor absorció d’aigua i nutrients. No obstant l’anterior, el recent Reial Decret 1078/2014,¹² de 19 de desembre, va suprimir la referència a la utilització de maquinària agrícola adequada. Tot i que la Generalitat de Catalunya pot desenvolupar l’apartat corresponent a la *Gestió mínima de les terres que reflecteixi les condicions específiques locals per limitar l’erosió*, fent ús de la seva competència en matèria de legislació agrària. D’aquesta manera ho fa el vigent article 5.3 del Decret 221/2005, d’11 d’octubre, sobre l’aplicació de la condicionalitat en relació amb els ajuts directes de la política agrícola comuna.

9 EVANGELIO LLORCA, Raquel: “El límite entre las inmisiones permitidas y las prohibidas: Criterios históricos de fijación”, *Anuario de Derecho Civil*, Núm. LIII-3, Julio 2000, p. 871.

10 Com deia el jurista català Narcís Fages i de Romà: “Qui mal cultiva la terra, a son país fa la guerra”. Vid. FAGES I DE ROMÀ, Narcís: *Cartilla Rural en Aforismes Catalans*, Impremta i Llibreria de Gregori Matas de Bodallés, Figueras, 1849, p. 26.

11 Com afirma HIDALGO GRANADOS la “compactación provocada por las labores es una desgraciada consecuencia de la mecanización. [...] Las causas de la compactación son: 1º El paso con vehículos de ruedas neumáticas, que ocasionan una intensa y breve compresión. 2º Las zapatas de las orugas, que la provocan poco intensa, pero duradera. 3º Los arados de disco, las rejas escarificadoras y las vertederas, que de más a menos y en el orden citado, también comprimen”. Vid. HIDALGO GRANADOS, Antonio: “El laboreo con tractores en suelos regados”, *Hojas Divulgadoras*, nº 15/69, p. 7.

12 Es tracta d’una norma de caràcter bàsic. Així, la seva Disposició Final Primera estableix que “Este real decreto se dicta al amparo de lo dispuesto en el artículo 149.1.13.º de la Constitución Española, que reserva al Estado la competencia en materia de bases y coordinación de la planificación general de la actividad económica”.

Actualment, el Reial Decret 1078/2014 també ha suprimit la prohibició d'utilitzar maquinària per al conreu i la prohibició de circular sobre la finca quan tingui el sòl saturat, entollat —excepte en les finques de conreu d'arròs—, o amb neu.¹³ No obstant, és possible que l'Autoritat competent pugui establir excepcions en supòsits de necessitat.¹⁴ El Reial Decret estableix el catàleg de supòsits en els quals es podrà autoritzar, excepcionalment, l'ús de maquinària en les finques que reuneixin les característiques descrites. Així, l'Autoritat podrà permetre la utilització de maquinària sobre la finca per a les operacions de recol·lecció de collites, l'adob de cobertura, l'aplicació de tractaments fitosanitaris¹⁵ o per a l'alimentació del bestiar, quan coincideixin accidentalment amb èpoques de pluges.

Tot i que l'Agència Mediambiental Europea ha assenyalat que “l'ús de maquinària pesada pot ocasionar compactació del sòl, que augmenta la susceptibilitat a l'erosió del mateix. Les tasques excessives així com el conreu en condicions de baix contingut d'humitat poden conduir al deteriorament de l'estructura edàfica i a una major susceptibilitat a l'erosió”.¹⁶ El nou Reial Decret sobre la Condicionalitat no restringeix l'ús d'aquesta maquinària a la condició que no hi hagi empremtes de rodolament de la maquinària superior a 15 centímetres de profunditat i no es superi el 25% del total de la finca quan es realitzi la collita i el 10% en la resta de supòsits esmentats.¹⁷

b) La utilització d'adobs i terres per incrementar la producció de la finca

Una de les millores a realitzar pel propietari a la seva finca és augmentar la fertilitat de la terra mitjançant l'aportació d'adobs, terres fèrtils o altres substàncies a la seva finca i aconseguir d'aquesta manera augmentar la qualitat de la terra.

13 La Llei 25/1982, d'Agricultura de Muntanya fixa una sèrie de principis d'ordenació, recuperació, ús i defensa d'aquest tipus d'agricultura. Un d'aquests principis està relacionat amb l'ús de la finca i la realització de les tasques agrícoles que permetin la “conservación de los suelos agrícolas y forestales con el fin de mantener su capacidad productiva, combatiendo la erosión y los efectos de la torrencialidad y aludes de nieve”.

14 Les noves Bones Condicions Agràries i Ambientals únicament es refereixen al cultiu de l'arròs per establir que es podran dur a terme tasques de refinament a aquelles parcel·les que s'hagin de destinar al cultiu de l'arròs o altres de reg, sense que calgui una autorització administrativa per alterar les particularitats topogràfiques. No obstant això, la normativa catalana encara ho preveu a l'article 5.3 *in fine* del Decret 211/2005: “A aquests efectes es consideren casos de necessitat els relacionats amb les operacions de recol·lecció de les collites, adobament de cobertura, de tractaments fitosanitaris, maneig i subministrament d'alimentació al bestiar, que coincideixin accidentalment amb èpoques de pluges”.

15 L'article 31.2 *in fine* del Reial Decret 1311/2012, de 14 de setembre, pel qual s'estableix el marc d'actuació per aconseguir un ús sostenible dels productes fitosanitaris, disposa que quan s'apliquin productes fitosanitaris s'ha de respectar una banda de seguretat mínima, respecte de les masses d'aigua superficial de 5 metres. Aquest principi general no és d'aplicació als terrenys entollats on es cultiva l'arròs, entre d'altres: “No queden afectats per aquest requisit els cultius que es desenvolupin en terrenys inundats, com és el cas de l'arròs, ni les sèquies per a reg o altres infraestructures assimilables, sense perjudici de les mesures establertes en l'autorització del producte fitosanitari. Quan es pugui preveure un risc de contaminació de les aigües associat a aquests casos, la comunitat autònoma ha d'adoptar les mesures apropiades per mitigar-lo”.

16 EUROPEAN ENVIRONMENT AGENCY: *Medio ambiente en Europa: segunda evaluación*, p. 241. Consultat (4/7/14): <http://reports.eea.europa.eu>.

17 El Decret 211/2005 no es pronuncia sobre les empremtes de rodolament.

Els adobs han estat, tradicionalment, l'aportament nutritiu del predi.¹⁸ El fems han anat donant pas a adobs químics inorgànics amb diversos compostos. Així mateix, fruit del gran desenvolupament de l'explotació ramadera porcina, el purí ha passat a ser un substitut d'aquests nutrients caracteritzat pel seu alt nivell en nitrogen.¹⁹ Tanmateix, el perill per al medi ambient i la contaminació dels aqüífers per nitrats ha ocasionat la limitació de l'ús d'aquest tipus de "adob" per part dels agricultors.²⁰ La normativa de la condicionalitat ha establert uns criteris específics.

L'annex II del RUE 1306/2013 estableix en el seu Apartat "Aigua" que la Directiva 91/676/CEE del Consell, de 12 de desembre de 1991, relativa a la protecció de les aigües contra la contaminació produïda per nitrats utilitzats en l'agricultura és d'aplicació en el règim de pagaments subjectes a la Política Agrícola Comuna a partir de l'1 de gener de 2014.²¹

L'article 4 de la Directiva 91/676/CEE es refereix a la necessitat que els Estats Membres elaborin un codi de bones conductes agràries,²² i que hauran de formar i informar els agricultors en aquelles. Aquest article 4t fixa les bases per a l'establiment d'un determinat nombre de limitacions dominicals amb la finalitat de reduir la contaminació provocada pels nitrats. La normativa estatal²³ sobre adobaments i nitrats ha d'establir els períodes en què no és

18 "Para conservar intacta la fertilidad del suelo, conviene examinar la necesidad de la restitución, incontestable desde su principio". Vid. GONZÁLEZ DE HARO, Salvador: "Agotamiento de los suelos y necesidad de la restitución por el abonado", *Hojas Divulgadoras*, Año XXXV, n° 7, Febrero 1943, p. 3.

19 LABRADOR MORENO, Juana; GUIBERTEAU CABANILLAS, ANTONIO; LÓPEZ BENÍTEZ, LUÍS; y, REYES PABLOS, José Luís: "La materia orgánica en los sistemas agrícolas. Manejo y utilización", *Hojas Divulgadoras*, n° 3/93, pp. 1-44.

20 "La concentración del ganado en explotaciones sin tierra crea en muchos casos problemas con las deyecciones, constituyendo una carga que hay que eliminar, en vez de un recurso que hay que utilizar. La eliminación de estas deyecciones supone unos costes añadidos, ocasionando con mucha frecuencia una contaminación más o menos grave. Por otro lado, al no reciclar los elementos nutritivos contenidos en ellas, es preciso incrementar la dosis de abonos minerales, aparte de perderse la acción beneficiosa de la materia orgánica en el suelo". Vid. FUENTES YAGÜE, José Luis: "La fertilización en una agricultura alternativa", *Hojas Divulgadoras*, n° 10/93, p. 3.

21 Vid. Art. 121.1 RUE 1306/2013, del Parlament Europeu i del Consell, de 17 de desembre de 2013, sobre el finançament, gestió i seguiment de la Política Agrícola Comuna, pel que es deroguen els Reglaments Europeus n° 352/78, n° 165/94, n° 2799/98, n° 814/2000, n° 1290/2005 i n° 485/2008, del Consell.

22 A Catalunya, el Codi de Bones Pràctiques Agràries en relació amb el nitrogen, es recull en l'Ordre del 22 d'octubre de 1998 del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat de Catalunya. Cal consultar també el Decret 136/2009, d'1 de setembre, d'aprovació del programa d'actuació aplicable a les zones vulnerables en relació amb la contaminació de nitrats que procedeixen de fonts agràries i de gestió de les dejeccions ramaderes.

23 El Reial Decret 261/1996, de 16 de febrer, sobre protecció de les aigües contra la contaminació produïda pels nitrats provinents de fonts agràries va transposar a l'Ordenament Jurídic espanyol la Directiva 91/676/CE. Tanmateix, aquesta disposició únicament estableix un guió per la redacció dels Codis de Bones Pràctiques Agràries que haurien d'aprovar les diferents Comunitats Autònomes. L'Apartat A de l'Annex I fixa el contingut mínim dels Codis de Bones Pràctiques Agràries, reproduint el text de la Directiva: els períodes en que no es convenient l'aplicació de fertilitzants a la terra; l'aplicació de fertilitzants en terrenys inclinats i escarpats; etc. Per exemple, el Decret 77/1997, de 27 de maig, del Govern d'Aragó,

convenient l'aplicació de fertilitzants a les terres; l'aplicació de fertilitzants a camps en terrenys inclinats i escarpats; l'aplicació de fertilitzants a camps en terrenys hidromorfes, inundats, gelats o coberts de neu;²⁴ les condicions d'aplicació de fertilitzants a terres properes a cursos d'aigua,²⁵ entre altres aspectes.

El conreador ha de limitar l'ús de fertilitzants nitrogenats únicament a aquells conreus que ho requereixin. D'utilitzar-los, cal tenir en compte les condicions climàtiques, el tipus de sòl, el pendent, la quantitat de nitrogen procedent de purins, la quantitat de nitrogen procedent de la mineralització de la matèria orgànica, i el nitrogen existent en el sòl del predi.

La normativa comunitària fa referència als "cursos d'aigua", concepte utilitzat també pels Codis de Bones Pràctiques Agràries autonòmics, per especificar una sèrie de limitacions que analitzarem més endavant.²⁶ Què hem d'entendre legalment per curs d'aigua? Per això hem de remetre'ns a l'article 4 del Reial Decret Legislatiu 1/2001, de 20 juliol, que defineix legalment el concepte anàleg de llera: "Llit o llera natural d'una corrent contínua o discontinua és el terreny cobert per les aigües en les màximes crescudes ordinàries".

pel s'aprova el Codi de Bones Pràctiques Agràries disposa que, respecte dels cereals d'hivern, s'evitarà l'abonament nitrogenat en sementera, podent-se realitzar en el reg i en els secans frescals aportacions màximes equivalents al 25% de les necessitats totals de Nitrogen, en forma ureica o amoniacal. L'aportació restant s'haurà de realitzar coincidint amb l'inici de la màxima demanda, en el afillat i quan comença a sortir la canya. La normativa catalana no és tan específica. Així, l'Ordre de 22 d'octubre de 1998, de la Conselleria d'Agricultura de la Generalitat de Catalunya únicament disposa que la fertilització dels cereals i farratges d'hivern no és recomanable realitzar-se durant el període de 15 de novembre a 15 de gener. Encara que afegeix que "[d]onada la gran variabilitat de condicions edàfiques, climàtiques i agronòmiques que hi ha a Catalunya és totalment impossible establir una periodicitat absoluta i el llistat anterior només ofereix una guia. Caldrà gairebé sempre una adaptació a les condicions locals. Com a regla general cal aproximar, al màxim en el temps, les disponibilitats del nitrogen aportat pel fertilitzant amb els moments de consum per part del cultiu; el límit a aquesta aproximació vindrà imposada per les tecnologies emprades i el tipus de cultiu. També com a norma general cal triar aquells moments d'aplicació en què el nitrogen s'aprofita més i no es produeixen danys al cultiu". Cfr. LÓPEZ BELLIDO, Luis: "Abonado de los cereales de invierno: Trigo y Cebada", en VV.AA. *Guía Práctica de la Fertilización Racional de los Cultivos en España*, Ed. Ministerio de Medio Ambiente y Medio Rural y Marino, Madrid, 2010, p. 123 i ss.

- 24 D'acord amb l'Apartat 6.1. de l'Annex de l'Ordre de 22 d'octubre de 1998, la limitació de l'aplicació de fertilitzants es justifica perquè es tracta d'evitar que les aplicacions de fertilitzants fetes en aquestes condicions puguin provocar problemes de contaminació via infiltració, escolament superficial o contaminació directa del corrent d'aigua. Així mateix, també està motivat per evitar la degradació de l'estructura del sòl.
- 25 L'Apartat 7.1 del Codi de Bones Pràctiques Agràries de Catalunya disposa que les obligacions relacionades amb la fertilització de terres properes a cursos d'aigua es deuen a que es pretén evitar és que l'escolament superficial que es pugui generar immediatament després o al cap de poc temps d'una aplicació de fertilitzants pugui arribar a afectar directament els cursos d'aigua. En aquest cas no es consideren ni els riscos associats a la infiltració, ni els lligats a les zones inundables, que es recullen en altres apartats del Codi.
- 26 Cfr. AMAT LLOMBART, Pablo: "Régimen jurídico del agua en el marco del desarrollo rural: agua, agricultura y sostenibilidad medioambiental" en VATTIER FUENZALIDA, Carlos: *El desarrollo rural en la PAC 2014-2020*, Ed. Aranzadi, Cizur-Menor, 2012, pp. 279 i ss.

L'article 5 d'aquest Reial Decret 261/1996, de 16 de febrer, va disposar que la competència per a l'establiment del Codi de Bones Pràctiques competia a les Comunitats Autònomes. Així mateix, l'esmentat article assenyalava que les bones pràctiques que s'inclouessin en aquells Codis constituïen simples recomanacions. Els agricultors les podrien "posar en pràctica de forma voluntària, amb la finalitat de reduir la contaminació produïda pels nitrats d'origen agrari". Tanmateix, amb l'entrada en vigor del règim de pagament únic, aquestes recomanacions van passar a formar part del corpus de la condicionalitat i, actualment, constitueixen veritables obligacions que el conreador haurà de complir d'acord amb l'article 623-9 PCCCat.

Tot i que del nou Reial Decret ha desaparegut també la limitació de l'aplicació de fertilitzants, compost o purins a aquelles terres que no estiguessin embassades o amb neu o la prohibició de netejar la maquinària emprada per a aquestes aplicacions sobre terrenys entollats,²⁷ el conreador haurà de seguir duent-les a terme d'acord amb l'article 6 LCC, el Codi de Bones Pràctiques Agràries en vigor²⁸ i l'article 5.5.b.3 del Decret 221/2005, de la Generalitat de Catalunya.²⁹

La normativa sobre condicionalitat també regulava, fins l'entrada en vigor del Reial Decret 1078/2014, la possibilitat d'emmagatzemar els adobs consistents en fems ramaders en la finca. El Codi Civil recull la possibilitat que els adobs que estiguin destinats al conreu d'una heretat estiguin situats a les "terres on vagin a utilitzar-se" (art. 334 CC). Així, l'anterior normativa especificava, dins de l'apartat corresponent al manteniment dels hàbitats, que el conreador no podia emmagatzemar els fems a la finca sense més, havia de disposar o construir una sèrie de construccions estanques i amb capacitat suficient com per exemple: "tancs d'emmagatzematge, fosses, femers, basses impermeabilitzades naturals o artificials". Actualment, el Reial Decret no estableix expressament cap previsió al respecte. No obstant, segueix essent d'aplicació, per una banda, en virtut dels principis generals que estableix la Directiva 91/676/CEE i l'Annex 1.A.1 del Reial Decret 261/1996, de 16 de febrer;³⁰ per altra, en virtut de l'article 5.5.c del Decret 221/2005, de la

27 Que fou una novetat al Reial Decret 486/2009.

28 Codi de Bones Pràctiques Agràries que té com a fonament la Directiva 91/676/CE a la que remet expressament el Reial Decret 1078/2014. Per tant, s'inclouria dins de la condicionalitat de forma indirecta. El Reial Decret únicament es refereix a les marges dels rius, llacs i llacunes.

29 "No es podran aplicar productes fitosanitaris, fertilitzants, fangs de depuradora, compost, purins o fems sobre terrenys entollats o amb neu i sobre aigües corrents o estancades. S'exceptua d'aquesta prohibició l'aplicació de tractaments fitosanitaris en parcel·les de cultiu d'arròs i en altres cultius quan la realització d'aquests tractaments coincideixin accidentalment amb èpoques de pluja".

30 Concretament, aquest apartat de l'Annex disposa que els Codis de Bones Pràctiques Agrícoles hauran de regular la capacitat i el disseny dels tancs d'emmagatzemat dels fems, les mesures per evitar la contaminació de l'aigua per escorrentia i filtració en aigües superficials o subterrànies de líquids que continguin fems i residus provinents de productes vegetals emmagatzemats com el farratge ensitjat. En ambdós supòsits creiem que tot i que no forma part de la condicionalitat, el pagès continuarà estant obligat a du a terme els postulats que fixa el Codi de Bones Pràctiques Agràries. Les instruccions que figuren a aquest Codi són fonamentals per interpretar l'article 9 LCC i l'article 623-9 PCCCat: "conrear com a bon pagès".

Generalitat de Catalunya.³¹ Finalment, a Catalunya, l'Ordre del 22 d'octubre de 1998³² recull aquesta mesura als apartats 8.1.2 i 8.1.3.

L'aportació de terres a la finca constitueix una altra millora que cal fer en el predi. Generalment aquesta aportació de terres serà per proporcionar una millor qualitat del substrat, en ser les terres aportades de millor qualitat, o bé per cobrir algun desnivell. La Generalitat de Catalunya reconeix la pràctica dels propietaris en la utilització d'aquestes aportacions de terra per “millorar la finca”. Aquesta realitat va portar a la Generalitat de Catalunya a dictar el Decret 396/2006, de 17 d'octubre, pel qual es regula la intervenció ambiental en el procediment de llicència urbanística per a millora de finques rústiques que s'efectuïn amb aportació de terres procedents de obres de la construcció.³³ Aquest Decret estableix que només es podrà destinar a la incorporació de terres a les finques rústiques un determinat tipus de terra, en concret les procedents de l'excavació contemplades en l'article 7.1.c del Decret 201/1994, sempre que compleixi amb l'objectiu agronòmic. El compliment dels objectius agraris que es persegueixen amb la “millora de la finca” són la finalitat agrícola, les pastures i l'aprofitament del bosc. El Decret assenyalava que la importància de la regulació d'aquesta millora és per garantir la protecció del medi ambient. Així en la línia del principi de manteniment de l'estructura del terreny formulat per la condicionalitat, es limita l'aportació de terres. La capa superior final del sòl ha d'estar formada per terra vegetal, amb menys d'un 35% d'elements grans.

El País Basc³⁴ és l'altra comunitat autònoma que havia regulat la matèria. En aquest cas, la normativa sobre condicionament i rebliment de terrenys era menys restrictiva que la catalana ja que, a més de les terres d'excavació, permetia les procedents de desmunts, moviments de terra, roques procedents d'aquests desmunts i moviments de terres i els àrids.

31 “Per evitar el risc de filtració i contaminació de les aigües superficials i subterrànies, les explotacions ramaderes en estabulació permanent o semipermanent hauran de disposar i utilitzar tancs d'emmagatzematge o fosses, femers i basses impermeabilitzades naturalment o artificialment i estancs i amb capacitat segons normativa vigent”.

32 La normativa específica autonòmica es troba als Còdis de Bones Pràctiques Agràries. Concretament, el Codi català afirma que el sòl, a més de les seves funcions de producció d'aliments, en qualitat i quantitat, té un paper clau en el filtrat de les aigües. El Codi constitueix una espècie de “manual d'instruccions” per a l'agricultor que vulgui fertilitzar el seu camp. Distingeix els tipus de fertilitzants, estableix uns calendaris d'aplicació dels nitrats, indica els límits i condicions de fertilització en diferents sòls (amb pendent, a prop de cursos d'aigua, en zona de regadiu, etc.), la rotació dels cultius, així com una regulació dels plans de fertilització per a una correcta gestió dels nitrats.

33 Cfr. MUÑIZ ESPADA, Esther: “La urgència de legislar sobre la Cohesión Territorial. Urbanismo y Espacio Rural”, *Revista de Derecho Agrario y Alimentario*, Segunda Época, Año XIX; n° 63, pp. 93 i ss.

34 Ho va fer amb els articles 2, 15 i Annex II del Decret 423/1994, de 2 de novembre, *Boletín Oficial del País Vasco*, núm. 239, de 19 de desembre de 1994, p. 15233. El Decret 49/2009, de 24 de febrer, pel que es regulen l'eliminació de residus mitjançant el depòsit en abocadors i l'execució dels rebliments va derogar el Decret 423/1994.

2. EL BON MANTENIMENT DE LA FINCA

a) Manteniment del nivell de matèria orgànica del terreny

En primer lloc, la normativa europea sobre la condicionalitat s'ocupa de regular el manteniment del nivell de matèria orgànica del terreny. Aquest manteniment es realitzarà amb pràctiques adequades, inclosa la prohibició de la crema dels rostolls, excepte per raons fitosanitàries. El RUE 1306/2013 especifica que els Estats Membres poden establir com a única disposició normativa referent a aquest BCAM la de la prohibició de crema de rostolls. No obstant això, s'autoritza que els Estats Membres puguin establir requisits addicionals. El Reial Decret 1078/2014 recull aquesta regulació, però no estableix cap requisit addicional més enllà de remetre a la normativa específica.³⁵

Si la crema es realitza per raons fitosanitàries aquesta ha d'estar autoritzada per l'Autoritat competent. A més, l'agricultor ha de complir les normes establertes en matèria de prevenció d'incendis, i, en particular, les relatives a l'amplada mínima d'una franja perimetral quan els terrenys confronten amb terrenys forestals.

A Espanya, a més de la gestió de rostolls i la prohibició de la seva crema, la normativa també aborda, respecte d'aquest aspecte, la gestió de la poda de cultius llenyosos i l'eliminació de les restes de la collita d'herbacis. No s'ha de confondre el subproducte de la palla amb els rostolls que romanen al camp. L'eliminació de les restes de la collita d'herbacis implicaria que l'única mesura acceptada sigui el picat de la palla. L'expressió és poc afortunada, ja que l'empaquetatge de la palla per a la seva posterior venda constituiria una bona gestió d'aquest subproducte. Respecte de la poda dels cultius llenyosos, els inspectors del Departament d'Agricultura han de comprovar que no hi hagi restes de poda o restes d'arrencada d'arbres sense recollir o triturar, i si aquestes estan en les finques d'una explotació confrontant.

b) Manteniment d'una cobertura mínima del sòl

En parcel·les de secà sembrades amb cultius herbacis d'hivern, no podrà efectuar-se una llaurada de volteig al camp entre la data de recol·lecció de la collita anterior i l'1 de setembre, excepte per a realitzar cultius secundaris. Així mateix, com a novetat respecte de l'anterior Reial Decret, també³⁶ es podrà llaurar abans de l'1 de setembre si la finalitat és per que l'aigua estancada s'infiltrï o per incorporar matèria orgànica per tal fertilitzar la terra.³⁷ S'ha d'examinar, així mateix, si el pendent³⁸ de la finca és superior o inferior al 10%

35 L'article 5.2.a *in fine* del Decret 221/2005 es pronuncia en la mateixa línia.

36 Cfr. BCAM 4 del Reial Decret 1078/2014.

37 Per exemple, la palla picada o adob verd. L'article 5.1.b.1 *in fine* del Decret 221/2005 ja contemplava la possibilitat de realitzar llaurades per incorporar matèria orgànica. Així mateix, també permet la llaurada per lluitar contra les males herbes (per exemple, la barrilla – *Salsola kali*) – o contra els incendis al constituir la terra llaurada un tallafocs molt eficient.

38 Fins al Reial Decret 1078/2014 es regulava la situació dels cultius de vinya, olivera i fruits closca. El Reial Decret 486/2009 prohibia el conreu amb volteig a favor del pendent la terra en recintes amb pendents superiors al 15%. Si hi havia bancals, s'ha d'evitar qualsevol tipus

i si, com a conseqüència de la llaurada de volteig, altres finques confrontants d'una altra explotació han patit erosió.³⁹

Respecte de l'olivar amb pendent igual o superior al 10%, excepte aquell la pendent estigui compensada mitjançant terrasses o bancals, en què es mantingui el sòl nu al voltant de les oliveres mitjançant l'aplicació d'herbicides, ha de mantenir-se una coberta vegetal d'amplada mínima d'1 metre en els carrers transversals a la línia de màxim pendent o en els carrers paral·lels a aquesta línia.⁴⁰

En tercer lloc, no s'ha d'arrencar cap peu de cultius llenyosos situats en recintes de pendent igual o superior al 15%. Únicament no es sancionaran aquelles arrencades que estiguin vinculades a una reposició autoritzada per l'Autoritat competent i en aquelles zones en què així s'estableixi.

A les terres de retirada o guaret s'ha de fer alguna de les següents pràctiques: tradicionals de cultiu, de mínim conreu o manteniment d'una coberta vegetal adequada, bé sigui espontània bé mitjançant la sembra d'espècies millorants. No obstant això, serà motiu d'infracció si s'aprecia la presència d'espècies plurianuals, arbustives o forestals, que indiquin que no s'ha realitzat cap pràctica de manteniment.

Finalment, respecte de les zones amb elevat risc d'erosió, s'han de respectar les restriccions que siguin establertes per l'Administració competent per evitar la degradació i la pèrdua de sòl.

c) Del manteniment de les particularitats topogràfiques

El Reial Decret 486/2009, en el seu article 2.e, s'encarregava de proporcionar una definició legal del concepte "terrasses de retenció". Les definia com aquelles "feixes de pedra seca, els marges proveïts de vegetació herbàcia, arbustiva o arbòria; les terrasses i rases de contorn en el cas de llaurar a nivell i les barreres vives vegetals perpendiculars a la pendent que, mitjançant el control de les escolaments, protegeixen el sòl de l'erosió". Actualment, el Reial Decret 1078/2014 continua definint legalment el concepte de "terrassa de retenció",⁴¹ dins de l'article 2.e que es refereix a les "Particularitats Topogràfiques". Aquest concepte inclou, a banda de les terrasses de retenció, altres elements del paisatge que el pagès haurà de mantenir: "bardisses",⁴²

de labor agrícola que pugui afectar-ne l'estructura dels talussos existents. Aquesta prohibició segueix vigent a Catalunya, d'acord amb l'article 5.1.a del Decret 221/2005.

39 Cfr. Article 5.1.b.1 del Decret 221/2005.

40 Aquesta disposició no es troba recollida al Reial Decret 1078/2014. L'article 5.1.b.2 del Decret 221/2005 estableix que en "cas que es mantingui el sòl nu al voltant de les oliveres mitjançant l'aplicació d'herbicides, caldrà mantenir una coberta vegetal en els carrers transversals a la línia de màxim pendent quan sigui igual o superior al 15%, tret que s'adoptin formes de conreu especials com bancals, cultiu en feixes, i es practiqui un treball del sòl de conservació".

41 "Les feixes de pedra seca, els ribassos proveïts de vegetació herbàcia, arbustiva o arbòria, les terrasses i rases de contorn en el supòsit de conreu a nivell i les barreres vives vegetals perpendiculars al pendent que, mitjançant el control de les escorrenties, protegeixen el sòl de l'erosió".

42 El Reial Decret 1078/2014 defineix legalment aquest concepte "alineació densa i uniforme d'arbustos que es s'utilitza per cercar, delimitar o cobrir zones i terrenys".

arbres aïllats, en filera i en grups, termenals,⁴³ basses, llacunes, estanys i abeuradors naturals, illes i enclavaments de vegetació natural o roca, terrasses de retenció i, quan la comunitat autònoma així ho determini, vedrunes, petites construccions com ara murs de pedra seca, antics colomers o altres elements d'arquitectura tradicional que puguin servir d'aixopluc per a la flora i la fauna, a excepció d'aquelles construccions que poguessin comportar algun risc sanitari per la cabanya ramadera o per a la fauna silvestre”.

L'apartat 1.1 de l'Annex II del RD 486/2009 establia que aquestes terrasses de retenció s'havien de mantenir en bon estat de conservació, amb la seva capacitat de drenatge, així com els marges i cavallons existents, evitant els esfondraments i, molt especialment, la aparició de còrrecs. L'article 4.c del RD 2352/2004 contemplava la mateixa previsió, però disposava que “s'hav[ia] de procedir a la seva reparació o a adoptar les mesures necessàries, en cada cas”. L'actual Reial Decret 1078/2014 ha suprimit quines accions concretes ha de realitzar el pagès (evitar els esfondraments, reparar les parets de pedra seca, entre d'altres), però continua obligant a mantenir-los en bon estat i no alterar-los (BCAM 7). Així, hi ha una obligació de conservació d'aquesta terrassa i, per tant, una obligació de mantenir la terrassa amb un bon nivell de drenatge. Si el drenatge de la terrassa es veu perjudicat per l'esfondrament del talús, el conreador haurà de reparar-lo.⁴⁴

En aquest supòsit, la limitació de la llibertat de transformació consisteix en que no poden eliminar-se les diferents terrasses de retenció de la finca per convertir el camp en un predi continu i no dividit per espones. Generalment, aquestes terrasses de retenció es realitzen en terrenys amb certa pendent, com més gran és la pendent, els marges són més estrets en tenir les espones menor separació unes de les altres. Això dificulta, en alguns supòsits, la utilització de maquinària moderna, com les recol·lectores, degut a que el tall és més ample que l'amplitud de la terrassa o bancal. Tanmateix, aquestes terrasses afavoreixen la retenció de l'aigua i eviten l'arrossegament de la capa superficial del terreny on es concentra el major nombre de nutrients. D'aquí que la normativa, a més de no permetre la seva eliminació, imposi la seva especial conservació.

També cal recordar que la Regla BCAM 7 del nou Reglament Europeu estableix l'obligació de mantenir tanques, estanys, rases i arbres en filera, en grup o aïllats, límits i terrasses, inclosa la prohibició de tallar bardisses i arbres durant la temporada de cria i reproducció de les aus.

43 D'acord amb el Reial Decret 1078/2014, són la banda de terreny estable que discorre paral·lela al límit de la parcel·la agrícola i la separa físicament.

44 L'article 5.1.c del Decret 221/2005 disposa que es mantindran les terrasses de retenció en bon estat de conservació de la seva capacitat de drenatge i retenció d'escorrentia, així com els ribassos i cavallons que hi hagi i s'evitaran els aterraments i esclavissades i, molt especialment, l'aparició de còrrecs.

III. CONCLUSIÓ

La normativa de la Unió Europea fixa una sèrie de bones pràctiques agrícoles que tot pagès ha de dur a terme. Així doncs, l'obligació de conrear com a bon pagès té com a guia a seguir la normativa sobre la condicionalitat. L'incompliment d'aquestes obligacions pot implicar que el propietari sol·liciti la resolució del contracte, d'acord amb l'article 26.3.f) de la Llei de Contractes de Conreu.⁴⁵ D'aquesta manera, la Llei preveu que l'arrendador tindrà dret a resoldre el contracte d'arrendament quan l'arrendatari incompleixi les obligacions convingudes o que deriven de la llei, les bones pràctiques agràries i l'ús i el costum de la comarca.

45 Vid. Art. 623-20.3.f) PCCCat.

